
Літота як засіб відтворення індивідуально-авторського стилю (на матеріалі поезії А.А. Фета)

Катерина Петрівна Шкіль

Інститут мовознавства імені О.О. Потебні, Національна академія наук України, Київ, Україна
ORCID 0000-0002-3967-9730

Для цитування цієї статті:

Шкіль Катерина Петрівна. Літота як засіб відтворення індивідуально-авторського стилю (на матеріалі поезії А.А. Фета). International Science Journal of Education & Linguistics. Vol. 2, No. 3, 2023, pp. 97-105. doi: 10.46299/j.isjel.20230203.10.

Надійшла до редакції: 26 квітня 2023 р.; **Схвалено:** 01 травня 2023 р.;

Опубліковано: 01 червня 2023 р.

Анотація: Стаття присвячена розгляду та зіставленню різних визначень літоти як стилістичного засобу та визначення мейозису з метою виявлення принципової відмінності таких схожих між собою на перший погляд стилістичних засобів. Вивчення функціонування образних засобів мови пов'язане з поняттями комунікативної обумовленості та комунікативного наміру. Вивчення комунікативної зумовленості появи та функціонування образних засобів мови сприяє глибшому розумінню особливостей міжкультурної комунікації. У статті наведено визначення поняття «літота». Завданням дослідження є розгляд літоти як засобу відображення індивідуально-авторського стилю А. Фета. Проблематичність аналізу літоти викликана складністю та багатоаспектністю самого поняття. Літота являє собою образний вираз, стилістичну фігуру, зворот, у якому міститься художнє применшення величини, сили значення зображуваного предмета або явища. На першому етапі дослідження було проведено огляд наукової літератури з цієї теми з виокремленням основних наукових концепцій сучасних дослідників. На другому етапі проаналізовано та розкрито особливості та типові характеристики літот у поетичних текстах А. Фета. Літоту також розглянуто як троп, який має значення применшення або навмисного пом'якшення. У статті наведені різноманітні точки зору на сутність літоти як стилістичної фігури, визначено вирішальні фактори у формуванні літоти, виявлено особливості вживання літоти як специфічного засобу поетичної мови, описано функції літоти як образного означення, проаналізовано та типологізовано конструкції з використанням літот, що формують індивідуально-авторський стиль А. Фета. Автором статті запропоновано класифікацію літот за манерою їх вираження.

Ключові слова: троп, стилістична фігура, літота, мейозис, індивідуально-авторський стиль, класифікація стилістичних засобів.

1. Вступ

Актуальність вивчення цього питання обумовлена необхідністю аналізу літотних конструкцій, які досліджуються з точки зору їх функціонування в конструкціях художнього тексту, де вони підпорядковуються стилістичній нейтралізації, а також смисловій та структурній трансформації. Літоти розглядаються в якості важливого елемента ідіостилу А. Фета в російській літературній мові.

2. Об'єкт і предмет дослідження

Об'єктом дослідження є літота як стилістична фігура явного та навмисного применшення з метою посилення виразності.

Предметом дослідження є різноманітні типи літот, наявні в натурфілософській ліриці А. Фета.

3. Ціль дослідження

Метою статті є виявлення та осмислення особливостей специфічної сутності літоти, а також її стилістичної ролі щодо художньо-виразної функції. Реалізація поставленої мети передбачає вирішення наступних завдань: формулювання поняття «літота»; розгляд функцій літоти; виявлення особливостей вживання літоти як специфічного засобу поетичної мови; вивчення мовних прийомів літоти; виокремлення та типологізування конструкцій з використанням літот у поетичній мові А. Фета; створення класифікації структурних моделей розглянутого засобу мовної виразності.

4. Аналіз літератури

Літота як один з елементів художнього мовлення здавна привертала увагу дослідників. До з'ясування природи літоти зверталися І. Арнольд, І. Гальперін, В. Кухаренко, В. Гуревич, Є. Клюєв, О. Лагута та інші дослідники.

5. Виклад основного матеріалу

5.1 Літота як стилістичний прийом

Тропи являють собою вживання слова в образному сенсі, при якому відбувається зрушення в семантиці слова від його прямого значення до переносного. Тропи закріплюють у слові особливості індивідуального сприйняття реальності та є важливим елементом художнього мислення (Кухаренко, 2011: 33). У більш вузькому значенні це – словоперетворення, за допомогою якого досягається естетичний ефект виразності у мові (художній, публіцистичний, побутовий тощо). Літота – троп, який є антитетичним гіперболі, це різновид метонімії, який полягає в художньому зменшенні величини, сили, значення зображуваного предмета чи явища (Літота, 2007: 581-582).

Розглядаючи функціональний аспект цікавого для нас явища, ми будемо виходити з розуміння функції як ролі, яку виконує елемент у діяльності тієї структури, частину якої він становить. У нашому випадку йдеться про основну комунікативну функцію мови, яка забезпечує процес спілкування між людьми, що передбачає репрезентацію фактів дійсності.

Спілкування передбачає різну репрезентацію тих самих фактів дійсності, які з безліччю чинників, мають соціальний, психологічний, конкретно-ситуативний характер та впливають на зміст, на формальний бік висловлювання.

Як зазначає З. Хованська, умовно виділяють два способи репрезентації дійсності – безособово-об'єктивний та суб'єктивний – і, відповідно, дві функції мовних одиниць: нейтрально-інформативну та стилістичну (Хованская, 1991: 120).

При реалізації стилістичної функції змістовий аспект висловлювання під впливом перерахованих чинників збагачується емоційно-оцінними, образними та понятійно-логічними компонентами – порівняно з нейтральним еквівалентом висловлювання. Саме в цьому напрямі ми й розглянемо явище стилістичної фігури літоти, її функціональну характеристику у збагаченні змісту висловлювання.

Вивчення функціонування образних засобів мови пов'язане з поняттями комунікативної обумовленості та комунікативного наміру. Вивчення комунікативної зумовленості появи та функціонування образних засобів мови сприяє глибшому розумінню особливостей міжкультурної комунікації.

Комунікативний намір (інтенція) адресата відбиває конкретну мету висловлювання промовця, тобто комунікативний намір є регулятором мовної поведінки партнерів. Крім того, відображаючи потреби, мотиви та думки, комунікативні наміри роблять експліцитними причини, що зумовлюють спілкування. Будь-яка окремо взята мовленнєва дія в діалозі, монологі використовується для виконання конкретного комунікативного наміру. Іntenція завжди присутня у свідомості мовця, але не завжди експліцитно виражена мовними засобами (Педагогическое речеведение. Словарь-справочник, 1998: 105-106).

Мовні засоби, які можуть виражати комунікативні наміри, відношення мовця не лише до повідомлення, а й до співрозмовника, поділяються на лексичні, граматичні та інтонаційні. Надалі йтиметься про виразні лексичні засоби мови, які реалізують ті чи інші комунікативні наміри. Одним з таких засобів мови є літота. Серед загально відомих стилістичних фігур саме їй (а також гіперболі) належить особливе місце.

Денотативний зміст цих фігур завжди доповнюється суб'єктивним ставленням, оцінкою, надаючи сенсу більш виразний та емоційний образ. Літота, як і гіпербола, таким чином, є стилістичними фігурами, тобто вони завжди створюють стилістичний ефект. Ці прийоми ніколи не бувають стилістично нейтральними.

В аспекті риторики літота сприймається деякими авторами як «королева всіх постатей, вище мистецтво класиків» (Boutet de Monvel Marc, 1984: 33).

При визначенні літоти акцентується на її властивості «сказати менше, маючи на увазі більше», тобто в експліцитній формі виражається навмисне «зменшення» (ознаки, властивості, якості, ступеня, оцінки) справжнього сенсу висловлювання. Літота дає можливість послабити вираз думки, даючи зрозуміти більше, ніж було сказано.

Літота розглядається як фігура думки. Вона є прийомом виразності мови, що полягає у навмисному ослабленні мовцем ознаки чи властивості предмета, поняття, про яке йдеться. Вона створює дистанцію між тим, що говорять, і тим, що думають.

Саме наявність у висловлюванні заперечення (семантичного, синтаксичного або того й іншого водночас) є джерелом утворення літоти «ввічливості», яка передає ставлення мовця до позначеної дії або властивості, його бажання не підкреслювати свою впевненість у тому, що ця дія або властивість проявляються повною мірою. Ефект «ввічливості» виникає у результаті навмисного відхилення від об'єктивної кількісної оцінки предмета, явища, якості за допомогою літоти, яка може реалізуватися мовними одиницями різних рівнів (словом, словосполученням, реченням як складним синтаксичним цілим), у цьому випадку можна говорити про «хибне» пом'якшення сенсу (Boutet de Monvel Marc, 1984: 33).

Літота – це образний вираз, який полягає в применшенні сили, величини, значення зображеного явища. У підручниках іноді подається більш вужче визначення: «Літота – це заперечення ознаки, яка не властива об'єкту, заперечення заперечення: *Не без допомоги*. Мейозис (різновид літоти): зменшується існуюча властивість: *терпима, непогана погода* (Ганеєв, 2001: 73). Таким чином, поняття «літоти» в навчальній літературі часом трактується досить вузько.

Літотою (антенантіозис або антенантіоз) також іменують троп пом'якшення, тобто стилістичну фігуру навмисного пом'якшення виразу шляхом заміни слова або виразу, що містить твердження певної ознаки, виразом, який заперечує протилежну ознаку: тобто предмет або поняття визначається через заперечення проти. Наприклад: *розумний – не дурний, згоден – не заперечую, холодний – нетеплий, низький – невисокий, добре – непогано*. У цьому значенні літота постає як одна з форм евфемізму.

У лінгвістичній літературі фіксуються різні тлумачення терміна «літота». І. Арнольд вважає, що літота ґрунтується на експресивності заперечення і реалізується вживанням частки

з антонімом, який вже містить негативний префікс (Арнольд, 2010: 235). Однак у тому ж джерелі є й інше визначення літоти – навмисне применшення, що виражається запереченням протилежного (Арнольд, 2010: 125).

Літота являє собою троп, протилежний гіперболі, який перебуває у надмірному применшенні ознаки чи якості (Волков, 2001: 142).

І. Гальперин визначає літоту як стилістичний засіб, заснований на особливому використанні негативних конструкцій. Заперечення у поєднанні з іменником або прикметником означає позитивну якість людини або речі (Гальперин, 1958: 250). Однак позитивна якість, що вказується, має дещо применшений ступінь у порівнянні з синонімічним виразом без використання негативних конструкцій. Літота відображає одночасну реалізацію двох значень: негативного та ствердного. У літоті можна простежити шляхи взаємодії форми та змісту.

В. Кухаренко визначає літоту як двокомпонентну структуру, у якій два заперечення покликані створити позитивну оцінку, хоча позитивний ефект при цьому дещо послаблюється і висловлює брак впевненості мовця у тому, що він говорить. Функція літоти, на думку В. Кухаренка, дуже схожа на функцію стилістичного засобу зменшення – вона послаблює ефект висловлювання (Кухаренко, 2011: 114).

Унікальність літоти полягає у її особливому «подвійному запереченні» і в ослабленні лише позитивної оцінки. Загальноприйнятий термін «літота» відповідає лише англійському “understatement”, оскільки він не має структурних чи семантичних обмежень (Кухаренко, 2011: 114). В описі гіперболи – перебільшення та протилежного їй применшення В. Кухаренко відзначає, що коли розмір, форма, величини виміру, характерні риси об’єкта не перебільшуються, а навмисно применшуються, ми маємо справу зі стилістичним явищем understatement (зменшення). Механізм його виникнення прямо протилежний механізму виникнення гіперболи і не лише констатує реальний стан справи, але й передає емоційну оцінку мовця (Кухаренко, 2011: 71).

В. Гуревич описує стилістичні засоби гіперболи та літоти як протилежні один одному і відносить їх до стилістичних засобів, заснованих на значенні лексичних одиниць. На його думку, літота (применшення) становить стилістичний прийом, який ґрунтується на особливому використанні негативних конструкцій у позитивному значенні у такий спосіб, що описувана якість послаблюється, але насправді ця якість описується як щось дуже позитивне або більш інтенсивне (Гуревич, 2009: 31-32).

The Reader’s Digest Great Encyclopaedic Dictionary подає таке визначення терміна «літота»: «іронічно помірні форма мови, особливо вираз твердження через заперечення його протилежності» (The Reader’s Digest Great Encyclopaedic Dictionary, 1975: 18). Longman Dictionary of Contemporary English характеризує літоту як «спосіб вираження думки за допомогою слова, яка має протилежне значення в негативній формі» (Longman Dictionary of Contemporary English, 1996: 333).

The Advanced Learner’s Dictionary of Current English тлумачить літоту як «зменшення; використання заперечення протилежного» (The advanced learner’s dictionary of current English, 1952: 82).

Є. Клюєв стверджує, що літота – це троп, прямо зворотний гіперболі, який традиційно визначається як «зменшення»; є випадок, при якому «велика величина» заміщається «меншою» або несвідомо за мовленнєвою традицією (*Загляньте на хвилинку*), або усвідомлено, тобто з певною фігуральною метою (Клюєв, 2001: 127).

Ю. Скребнев зазначає, що літота не є самостійним тропом, а позначає саме особливу форму мейозису і відображає певну ідею за допомогою заперечення протилежної їй ідеї. Відповідно ми маємо подвійне заперечення, що формує позитивне значення, яке у той же час має менший рівень інтенсивності (Скребнев, 1994: 115).

О. Лагута у «Навчальному словнику стилістичних термінів» наводить наступне визначення термінів «літота» та «мейозис»: літота – це вид перифрази, навмисно ослаблений

вираз, що полягає у визначенні будь-якого поняття шляхом заперечення протилежного. Мейозис – вираз зі значенням применшення, зазвичай він буває образним, і тоді розглядається як троп (Лагута, 1999: 31).

Літота в цьому сенсі є протилежною гіперболі, тому інакше її називають зворотною гіперболою. Суть міфонімічної літоти полягає у використанні з пропріально-номінативною метою лексем (синтаксем) з применшеною семантикою. Прикладом міфонімічної літоти є такі літературні іменування: *Крошечка-Ховрошечка*, *Мальчик-с-пальчик*, *Мужичок-с-ноготок*, *Дюймовочка* (Скляренко, 2018: 347).

Вживаючи літоту, автор намагається висловити думку стримано. Літота у змістовому плані тісно пов'язана із стилістичними фігурами гіперболи, евфемізму, іронії, що визначається комунікативним наміром її вживання. Традиційно деякі лінгвісти розглядають літоту як фігуру, протилежну гіперболі. Якщо літота висловлює «менше», даючи зрозуміти «більше», то функція гіперболи в тому, щоб сказати більше, ніж про це думають (Boutet de Monvel Marc, 1984: 12). І гіпербола, і літота виконують ту саму функцію: відбивають ставлення мовця до предмета. Різниця полягає у ступені експресивності, емоційності: літота, даючи оцінку якості, дозволяє співрозмовнику залишитися ввічливим, створюючи ефект помилкового пом'якшення сенсу (Nicole Ricalens-Pourchot, 2003: 57).

У риторичі основною метою літоти є навмисне приховування своєї думки з тим, щоб вона прозвучала з більшою силою. Інакше кажучи, літота сильніше впливає на адресанта, ніж звичайне висловлювання в стверджувальній формі. Літота як стилістичний прийом виразності дуже близька до евфемізму. Однак між ними є суттєва різниця, її можна визначити як різницю комунікативних намірів. Основна мета і літоти, і евфемізму – пом'якшити значення того чи іншого слова або висловлювання. У випадку з літотою ця мета – навмисне применшення властивостей або розмірів об'єкта, процесу або явища, засноване на бажанні висловити повагу до думки співрозмовника, у випадку з евфемізмом – певний страх вимовити вголос, що базується на забобонах та етикеті. Евфемізми пом'якшують слова та висловлювання, що мають досить грубе або вульгарне значення в реальному житті.

5.2 Типологія літот у поезії А. Фета

Мовно-образна система поетичного ідіостилю А. Фета визначається динамізмом образного слова, індивідуально-авторські пошуки реалізуються в оригінальних літотах як органічних лінгвопоетичних компонентах системи поетичного тексту.

Досліджуючи поезію А. Фета, ми виокремлюємо наступні засоби передачі літотного значення: через окремі лексеми (лексичні літоти), через подвійне заперечення (літоти «подвійного заперечення»), через метафоризацію розмірної ознаки (метафоричні літоти), через структурні літоти. Останні, у свою чергу, поділяються на суфіксальні (з суфіксами *-оньк-*, *-еньк-*, *-оват-*) і префіксальні, які охоплюють дієслова з префіксом *-при-* і дієслова з префіксом *-под-*.

Для суфіксальних літот із суфіксом *-оват-* наведемо наступні ілюстрації: *Слышишь ли ты, как шумит вверху угловатое стадо?* (А. Фет «Слышишь ли ты, как шумит вверху угловатое стадо?...»); *Голубоватая спина, / Сама как серебро* (А. Фет «Рыбка»); *Сквозной деревьев хоровод / Зеленоватым пышет дымом* (А. Фет «Пришла, – и тает всё вокруг...»). У цих прикладах спостерігаємо ознаку предмета чи явища, яка виражена не в повній мірі.

Виокремлюємо також такі засоби, як іменники, прикметники, прислівники та слова категорії стану з суфіксами *-оньк-*, *-еньк-*: *Скрип шагов вдоль улиц белых, / Огоньки вдали* (А. Фет «Скрип шагов вдоль улиц белых...»); *И весь этот город воздушный / Тихонько на север плывет...* (А. Фет «Воздушный город»); *Движение бледненькой ручки* (А. Фет «Деревня»).

Найбільшу групу в поезії А. Фета складають дієслівні літоти. З точки зору потенційної побудови дієслів для творчості А. Фета характерні префікси *при-* та *под-*.

Серед префіксальних літот з префіксом *при-* в поезії А. Фета фіксуються наступні: *Призывает не петь, а дышатъ / [...] / Прилетаю и петь и любятъ* (А. Фет «За горами, лесами, морями...»); «*Приходи сегодня*» – / *И нельзя нейти!* (А. Фет «Заревая вьюга...»); *Пришла весна, ее дыханье* (А. Фет «Была пора, и лед потока...»); *В пути приутомясь, покорней мы других* (А. Фет «Ты прав: мы старимся. Зима недалеко...»); *Забыв, опять с тобою примиряюсь* (А. Фет «Италия»); *Румянец уст приотворя* (А. Фет «Сентябрьская роза»); *И если долго к ним приникнут взоры* (А. Фет «Горное ущелье»); *Один приподнял пухлую ручонку / [...] / И от струи приподняла тимпан* (А. Фет «Я посещал тот край обетованный...»); *Вдруг малютка приумолкла* (А. Фет «Горная идиллия»); *Не присмотрится к куцам дерев* (А. Фет «Ключ»); *Как пена легкая начнет приподыматься* (А. Фет «Когда не свищет вихрь в истерзанных снастях...»); *Трезубцем пригрозя своим* (А. Фет «Буря»).

Серед префіксальних літот з префіксом *под-* відзначимо такі: *К окну подползающий пар* (А. Фет «Деревня»); *И поджидая, и ревнуя* (А. Фет «Когда б в полете скоротечном...»); *Так тихо, будто ночь сама подслушать хочет / Рыдания любви* (А. Фет «На лодке»).

У деяких прикладах можливо розглянути сліди можливої контамінації: *приуснула* (прилегла + уснула), *придарить* (присмотреть + дарить).

Наступну виразну групу складають літоти-евфемізми, значна частина яких побудована за принципом подвійного заперечення: *Не мог, опять воскреснувши, не вырость* (А. Фет «Италия»); *Не может не сказать: как почивает гром* (А. Фет «Спор»); *Зачем, коварный друг, не внемля приглашенью, / Ты наш вечерний пир вчера не посетил?* (А. Фет «Питомец радости, покорный наслажденью...»).

Літота в поезії А. Фета пов'язана з контекстом, який повністю «визнає» зменшений формат ситуації: *Я слышу бряцание маленьких лир* (А. Фет «Сильфы»); *Рдеют багрянцем зари, а здесь, в кустарнике мелком* (А. Фет «Уж, серпы на плеча взложив, усталые жницы...»); *Я жду... Темно-синее небо / И в мелких, и в крупных звездах* (А. Фет «Я жду... Соловьиное эхо...»); *И мелких серебряных звуков игрою пленилась* (А. Фет «Из Гафиза»); *Как весел мелких туч поход!* (А. Фет «Пришла, – и тает всё вокруг...»); *Дева, помедли! – но нет: вспорхнула резвая крошка* (А. Фет «Уж, серпы на плеча взложив, усталые жницы...»); *Приходи, моя милая крошка* (А. Фет «Только станет смеркаться немножко...»); *И крошка сильфида взяла светляка* (А. Фет «Сильфы»).

Наступна значна група літот в поезії А. Фета – це літоти-метафори. Вони застосовуються до «розмірних» іменників, що спричиняє певний ефект від непослідовності, але сама думка про зменшення знаку видається важливішою: *На небе ни клочка лазури* (А. Фет «Какая грусть! Конец аллеи...»); *Та же звездочка на небе* (А. Фет «The echoes»); *В мерцаньи одинокой свечки* (А. Фет «На железной дороге»); *Таился речки бег живой* (А. Фет «Была пора, и лед потока...»); *При луне на версте мороз – / Огонечками* (А. Фет «Ветер злой, ветр крутой в поле заливається...»); *Щечки рдеют алым жаром* (А. Фет «Щечки рдеют алым жаром...»); *Иль проснулись птички за кустами* (А. Фет «Фантазия»); *Один приподнял пухлую ручонку* (А. Фет «Auch ich war in arkadien geboren. Schiller («Я посещал тот край обетованный...»)).

Літоти-прислівники нараховують 36 одиниць, що становить 22,36 % від їх загальної кількості (див. Додаток 3.1). Більш значну групу складають слова різних частин мови, переважне значення яких – передача дії: *И сюда я, где сумрак короче* (А. Фет «За горами, лесами, морями...»); *Мы ждем! Таких немного встреч!* (А. Фет «Утро в степи...»); *Только станет смеркаться немножко* (А. Фет «Только станет смеркаться немножко...»); *Сердце стынет понемногу, / [...] / Слава богу, понемногу, / Будто вечер, засыпаю...* (А. Фет «Непогода – осень – куришь...»); *О детстве, понятом так мало* (А. Фет «О, как люблю я возвращаться...»); *Словно, дрогнув слегка, распахнется окно* (А. Фет «Благовонная ночь, благодатная ночь...»); *Сук еле трещит смоляной...* (А. Фет «Шумела полночная вьюга...»); *Или этот, чуть заметный* (А. Фет «Колокольчик»); *Чуть-чуть блещат струи* (А. Фет «На

лодке»); *За нами мельница едва-едва видна* (А. Фет «На Днепре, в половодье»); *Едва я окончил* (А. Фет «Посейдон»).

Літоти-іменники налічують 114 одиниць, що становить 70,8 % від їх загальної кількості (див. Додаток 3.2): *И прекрасного малютку / Ближе к свечке подвела* (А. Фет «На дворе не слышно вьюги...»); *Дева, помедли! – но нет: вспорхнула резвая крошка* (А. Фет «Уж, серпы на плеча взложив, усталые жницы...»); *Огонек – избрания печать?* (А. Фет «Курган»); *Горошек отцветал, и осыпалась роза* (А. Фет «Старый парк»); *Вот малютка-рука трет белую ножку-малютку, / И под нею в ключе такая ж качается ножка* (А. Фет «Уж, серпы на плеча взложив, усталые жницы...»); *Ветерок благоухает* (А. Фет «Первая борозда»); *Пусть на зорьке, всё ниже спускаясь, дымок* (А. Фет «Ярким солнцем в лесу пламенеет костер...»); *Пусть на зорьке, всё ниже спускаясь, дымок* (А. Фет «Ярким солнцем в лесу пламенеет костер...»); *На памяти моей старушки музы* (А. Фет «А.А. Тимирязеву»); *В теплом гнездышке еле видна* (А. Фет «Задрожал листы, облетая...»).

Літоти-прикметники нараховують 11 одиниць, що становить 6,83 % від загальної кількості (див. Додаток 3.3): *Я слышу бряцание маленьких лир* (А. Фет «Сильфы»); *Пройдут, – затем и этот малый трон* (А. Фет «О Боже, боже, все народы мне...»); *А в крошечном сердечке / По-прежнему мороз* (А. Фет «Сильфы»); *И мелких серебряных звуков игрою пленилась* (А. Фет «Из Гафиза»); *К чему пытаться судьбу? Быть может, коротка / В руках у парки нитка наша!* (А. Фет «Ты прав: мы старимся. Зима недалеко...»); *Вешних дней минутны грозы* (А. Фет «Полно спать: тебе две розы...»).

6. Перспективи подальшого розвитку досліджень

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у моделюванні мовного відображення концептуальної картини світу автора в поетичних текстах з урахуванням лінгвостилістичних особливостей поетичних творів, у здійсненні комплексного дослідження ідіостилію поетичних текстів А. Фета як втілення мовної особистості автора, а також у з'ясуванні положення теорії мовної картини світу у застосуванні до ідіостилію та поетичних текстів.

7. Висновки

Таким чином, під літотою розуміємо образний вираз, у якому на рівні з оцінкою дійсності, міститься художнє зменшування або навмисне пом'якшення сили, величини та значення зображуваного явища чи предмета.

Аналіз наукової літератури відбиває неоднозначність тлумачення терміну, який розглядається. Така неоднозначність полягає у визначеннях, де літота може розглядатися і як применшення (мейозис), і як подвійне заперечення.

Проаналізований матеріал дає можливість розглянути більш значні літотні конструкції та познайомитися з менш використаними узуальними утвореннями і okazіоналізмами.

Розглянуті нами випадки функціонування літоти, а також стилістичних фігур, пов'язаних з нею щодо створення стилістичних ефектів, таких, як оцінка подій, вираження власного відношення, передача ступеня інтенсивності якості, своєрідне пом'якшення сенсу, вираз ввічливості надають більш поглиблений погляд на явище літоти.

Більшість вживань припадає на структурні методи, тобто вираження літотичної цінності через конкретні префікси та суфікси. Виразниками літот в поезії А. Фета стають, як зазначило дослідження, перш за все дієслова з префіксами не лише *при-*, але й *под-*.

Окрім цього, у поезії А. Фета виокремлюються ще три засоби передачі літотного значення: через спеціальні слова (лексичні літоти), через подвійне заперечення (літоти «подвійного заперечення»), через метафоризацію розмірної ознаки (метафоричні літоти).

Список літератури:

- 1) Boutet de Monvel Marc. Les procédés du discours. Paris : Magnard, 1984. P. 33-34.
- 2) Longman Dictionary of Contemporary English, / ed. by Smith F. London : Harlow and Pitman Press, 1996. P. 333-334.
- 3) Nicole Ricalens-Pourchot. Dictionnaire des figures de style. Paris : Armand Colin, 2003. P. 57-58.
- 4) The advanced learner's dictionary of current English / A. Sydney Hornby. Edition:3. London : Oxford Univ. Press, 1952. P. 82-83.
- 5) The Reader's Digest Great Encyclopaedic Dictionary. In Three Volume. 1. A-L. / R. Digest. London : Harlow and Pitman Press, 1975. P. 18-19.
- 6) Арнольд И.В. Стилистика. Современный английский язык. Учебник для вузов. 10-е издание. Москва : Флинта: Наука, 2010. С. 125-235.
- 7) Волков А.А. Курс русской риторики. Москва : Издательство храма св. мц. Татианы, 2001. С. 142-143.
- 8) Гальперин И.Р. Очерки по стилистике английского языка. Москва : Издательство литературы на иностранных языках, 1958. С. 250.
- 9) Ганеев Б.Т. Язык : учебное пособие. 2-е издание. Уфа : Изд-во БГПУ. 2001. С. 73-74.
- 10) Гуревич В.В. English Stylistics. Стилистика английского языка: учеб. Пособие. 4-е изд. Москва : Флинта: Наука, 2009. С. 31-32.
- 11) Ключев Е.В. Риторика. Инвенция. Диспозиция. Элокуция. Москва : Издательство ПРИОР, 2001. С. 127-128.
- 12) Кухаренко В.А. Практикум по стилистике английского языка. Seminars in Stylistics: учеб. пособие. 5-е издание. Москва : Флинта: Наука, 2011. С. 33-114.
- 13) Лагута О.Н. Учебный словарь лингвистических терминов. Часть 1. Учебно-методическое пособие / под ред. Н.А. Лукьянова. Новосибирск: Новосибирский госуниверситет, 1999. С. 31-32.
- 14) Літота. *Енциклопедичний словник класичних мов* / за ред. Л.Л. Звонської. 2-ге вид. випр. і допов. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2017. С. 305-306.
- 15) Літота. *Літературознавча енциклопедія* : у 2 т. / авт.-уклад. Ю.І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 1. А-Л. С. 581-582.
- 16) Педагогическое речеведение. Словарь-справочник / Т.А. Ладыженская, А.К. Михальская. Москва : Флинта, Наука, 1998. С. 105-106.
- 17) Склярченко А.М. Типологическая ономастика. Ономастические этюды. Мифология сквозь призму ономастики. Одесса : Астропринт, 2018. С. 347-348.
- 18) Скребнев Ю.М. Основы стилистики английского языка: Учебник для институтов и факультетов иностранных языков. Москва : Высшая школа, 1994. С. 115-116.
- 19) Хованская З.И., Дмитриева Л.Л. Stylistique française. Москва : Высшая школа, 1991. С. 120-121.

Litotes as a way of displaying of individual author's style (on the material of the poetry of A. Fet)

Kateryna Shkil

Potebnia Institute of Linguistics, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine
ORCID 0000-0002-3967-9730

Abstract: The article is devoted to the investigation and comparison of different definitions of the stylistic device of litotes aiming at outlining the interrelation between the two main explanations, not always exactly fitting each other. The study of the functioning of figurative means of language is related to the concepts of communicative conditioning and communicative intention.

The study of the communicative conditioning of the appearance and functioning of the figurative means of language contributes to a deeper understanding of the peculiarities of intercultural communication. The article provides a definition of the concept of «litotes». The research aims to consider the litotes as a way of displaying the individual author's style of A. Fet. The problematic nature of litotes studies is caused by the complexity and multidimensional nature of the concept itself. A litote is a figurative expression, a stylistic figure, a turnover, which contains an artistic understatement of the size, strength of the meaning of the depicted object or phenomenon. At the first stage of the study, a review of the scientific literature on the research topic was carried out, highlighting the main scientific concepts of modern researchers. At the second stage, the features and typical characteristics of epithets in the poetic texts of A. Fet are analyzed and revealed. Litotes is a trope that has the meaning of understatement or deliberate mitigation. The article presents different points of view on the essence of litotes as a stylistic figure, identifies decisive factors in creating litotes, reveals the features of using litotes as a specific means of poetic language, describes the functions of litotes as a specific means of poetic language, analyzed and typologized constructions using litotes that form the individual author's style of A. Fet. A classification of litots according to the manner of their expression is proposed.

Key words: trope, stylistic figure, litotes, meiosis, individual author's style, classification of stylistic means.
